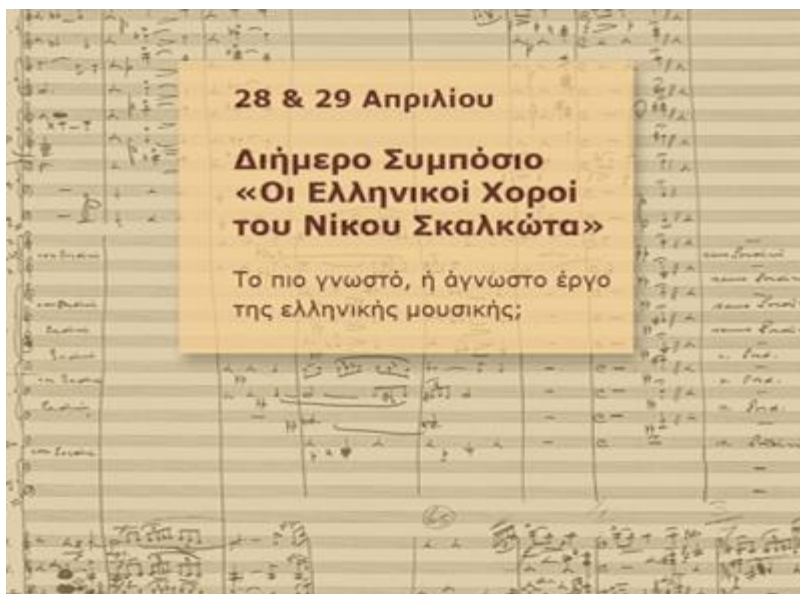

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΝΙΚΟ ΣΚΑΛΚΩΤΑ

Συμπόσιο «Οι Ελληνικοί Χοροί του Νίκου Σκαλκώτα»

Αίθουσα

Δημήτρης Μητρόπουλος

28 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2017 / 16:00-21:30

29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2017 / 10:00-19:30

Συναυλία Σκαλκώτας για Ορχήστρα Εγχόρδων

Αίθουσα

Δημήτρης Μητρόπουλος

29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2017 / 20:30

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΧΟΡΟΙ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΣΚΑΛΚΩΤΑ
Συμπόσιο
Αίθουσα Δημήτρης Μητρόπουλος, 28-29 Απριλίου 2017

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΗΜΕΡΟΥ

• Παρασκευή 28 Απριλίου

16.00 – 17.30   **Χαιρετισμοί – Α΄ Συνεδρία**
Προεδρεύων: **Δημήτρης Γιάννου**

Βύρων Φιδετζής   Οι 36 Ελληνικοί Χοροί του Νίκου Σκαλκώτα από μια προσωπική σκοπιά. Μικρό ιστορικό μιας πρώτης ηχογράφησης και μιας πρώτης εκτέλεσης.

Νίκος Χριστοδούλου   Οι 36 Ελληνικοί Χοροί του Σκαλκώτα: το πιο γνωστό ή άγνωστο έργο της ελληνικής μουσικής; Πρωτοτυπία, μοναδικότητα, ερωτήματα

- διάλειμμα

18.00 – 19.30   **Β΄ Συνεδρία**
Προεδρεύων: **Μίλτος Λογιάδης**

Ολυμπία Φράγκου-Ψυχοπαίδη   Ο Νίκος Σκαλκώτας, ένας εθνικός συνθέτης της πρωτοπορίας του 20^{ού} αιώνα. Συγκριτικές διαστάσεις των Εθνικών Σχολών του 20^{ού} αιώνα και οι *Ελληνικοί Χοροί* του.

Πάνος Βλαγκόπουλος   Η διπλή κριτική ακμή των 36 Ελληνικών Χορών: με αφορμή μια υποσημείωση από τη *Φιλοσοφία της Νέας Μουσικής*

Μάρκος Τσέτσος   Μια κριτική ματιά στην έννοια του μουσικού αριστουργήματος με αφορμή τους 36 Ελληνικούς Χορούς του Σκαλκώτα

20:00 – 21:30   **Ανοιχτή δοκιμή**
«Στο εργαστήρι του Σκαλκώτα»
Συμμετέχουν «Οι μουσικοί της Καμεράτα-Ορχήστρας των Φίλων της Μουσικής»
Σε ανοιχτή για το κοινό δοκιμή της ορχήστρας ο Νίκος Χριστοδούλου παρουσιάζει τους ριζικά πρωτοποριακούς Χορούς του Σκαλκώτα, μαζί με πρώιμες ηχογραφήσεις δημοτικών τραγουδιών (από το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο της Μέλπως Μερλιέ), τα οποία ο Σκαλκώτας μετέγραψε σε παρτιτούρα, ανέλυσε και χρησιμοποίησε στους *Ελληνικούς Χορούς*.

• Σάββατο 29 Απριλίου

10.00 – 11.30

Γ΄ Συνεδρία

Προεδρεύουσα: **Στεφάνια Μεράκου**

Γιάννης Τσελίκας

Οι *Ελληνικοί Χοροί* του Νίκου Σκαλκώτα μέσα από τον τύπο – αποδοχή και κριτική

Χάρης Ξανθουδάκης

Τα χειρόγραφα τού Ωδείου Αθηνών και οι αθηναϊκές πρεμιέρες των *Χορών* του Σκαλκώτα

Νίκος Μαλιάρας

Συμπάθειες, αντιπάθειες και εμπάθειες. Ο Γ.Γ. Παπαϊωάννου και οι *36 Ελληνικοί Χοροί*

- διάλειμμα

12.00 – 13.30

Δ΄ Συνεδρία

Προεδρεύων: **Γιώργος Μανιάτης**

Γιάννης

Σαμπροβαλάκης

Γενική επισκόπηση των χειρογράφων των *36 Ελληνικών Χορών* του Σκαλκώτα: γραφή για ορχήστρα και αναθεωρήσεις, μεταγραφές για ορχήστρα πνευστών, κουαρτέτο εγχόρδων, βιολί και πιάνο, σόλο πιάνο

Θανάσης Ζέρβας

Αναλυτικές προσεγγίσεις σε *Ελληνικούς Χορούς* του Σκαλκώτα

Γιώργος Ζερβός

Ο Λύγκος ο λεβέντης και οι μεταμορφώσεις του: μια συγκριτική παρουσίαση της χρήσης του ομώνυμου δημοτικού τραγουδιού από τον Νίκο Σκαλκώτα στον *Πελοποννησιακό Χορό* (Σειρά 2 αρ. 12, 1936) και στο δεύτερο μέρος της *Μικρής Σουίτας* αρ. 1 για βιολί και πιάνο (1946)

16.30 – 17.30

Ε΄ Συνεδρία

Προεδρεύων: **Παύλος Καλλιγιάς**

Γιώργος Κοκκώνης

Νίκος Σκαλκώτας και δημοτικό τραγούδι: επισκοπώντας τις πηγές

Κωστής Δεμερτζής

Μεταγραφές και αναλύσεις δημοτικών τραγουδιών από τον Νίκο Σκαλκώτα

- διάλειμμα

18.00 – 19.30

ΣΤ΄ Συνεδρία

Προεδρεύουσα: **Καίτη Ρωμανού**

Κωστής Χασιώτης

Η «επεξεργασία» των εννέα *Ελληνικών Χορών* για ορχήστρα πνευστών από το Νίκο Σκαλκώτα: ζητήματα κριτικής έκδοσης και ερμηνείας

Νίκος Λαάρης

Νίκος Σκαλκώτας: Οι *Ελληνικοί Χοροί* στο πιάνο

Λορέντα Ράμου

Από τις πηγές στην πιανιστική ερμηνεία: η περίπτωση του *Ηπειρώτικου Χορού* του Νίκου Σκαλκώτα

20.30

Συναυλία: Σκαλκώτας για Ορχήστρα Εγχόρδων

Επιστημονικός υπεύθυνος:

Νίκος Χριστοδούλου

Οργανωτική επιτροπή:

Γιώργος Ζερβός

Νίκος Μαλιάρας

Χάρης Ξανθουδάκης

Λορέντα Ράμου

Νίκος Χριστοδούλου

Αίθουσα Δημήτρης Μητρόπουλος
Σάββατο 29 Απριλίου / Ώρα έναρξης 20:30

Σκαλκώτας για Ορχήστρα Εγχόρδων

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΝΙΚΟ ΣΚΑΛΚΩΤΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΑΥΛΙΑΣ

Νίκος Σκαλκώτας *Δέκα μουσικά σκίτσα*, για έγχορδα
I. Sinfonia, II. Concerto, III. Passacaglia, IV. Suita, V. Concertino,
VI. Serenata, VII. Ragtime, VIII. Notturmo, IX. Capriccio, X. Rondo

Μικρή σουίτα για έγχορδα όργανα

- Allegro
- Andante
- Allegro vivo

- διάλειμμα -

Ελληνικοί Χοροί, για έγχορδα

- Ηπειρώτικος
- Κρητικός
- Τσάμικος (αρ. Α/1)
- Θεσσαλικός
- Μαριορή μου – Μαριορή μου
- Αρκαδικός
- Σιφνέικος (πρώτη εκτέλεση)
- Καλαματιανός (πρώτη εκτέλεση)
- Παιδιά και ποιος το πέταξε
- Κλέφτικος
- Νησιώτικος
- Τσάμικος (αρ. Β/9)
- Μαζωχτός

Οι μουσικοί της Καμεράτα – Ορχήστρας των Φίλων της Μουσικής

ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ **Νίκος Χριστοδούλου**

Τιμές εισιτηρίων: € 10,00 - 15,00

Ειδικές τιμές: € 4,00 (Φοιτητές, νέοι, άνεργοι, ΑΜΕΑ), 6,00 (65+, πολύτεκνοι)

Έναρξη προπώλησης: Παρασκευή 7 Απριλίου

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

- **Α΄ Συνεδρία**

Βύρων Φιδετζής

Οι 36 Ελληνικοί Χοροί του Νίκου Σκαλκώτα από μια προσωπική σκοπιά. Μικρό ιστορικό μιας πρώτης ηχογράφησης και μιας πρώτης εκτέλεσης.

Η εισήγηση χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο θα προσπαθήσω να συνοψίσω την προϊστορία μου –οικογενειακή και ατομική– με τον συνθέτη και τους 36 Ελληνικούς Χορούς του. Στο δεύτερο θα ιστορήσω συνοπτικά το χρονικό της πρώτης συνολικής ηχογράφησης του έργου το 1990 στο Αικατερίνενμπουργκ της Ρωσίας όπως και της πρώτης του δημόσιας εκτέλεσης τον Ιανουάριο του 1997 στη Θεσσαλονίκη από την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών.

Νίκος Χριστοδούλου

Οι 36 Ελληνικοί Χοροί του Νίκου Σκαλκώτα: το πιο γνωστό, ή πιο άγνωστο έργο της ελληνικής μουσικής; Πρωτοτυπία, μοναδικότητα, ερωτήματα

Οι 36 Ελληνικοί Χοροί του Σκαλκώτα είναι αναμφίβολα, ως τίτλος, το πιο γνωστό, εμβληματικό έργο της ελληνικής μουσικής. Ωστόσο το έργο παραμένει ουσιαστικά άγνωστο, όσον αφορά το μεγαλύτερο μέρος των Χορών, όπως και τη συνείδηση της δημιουργικής του υπόστασης. Ελάχιστοι μόνον Χοροί είναι πασίγνωστοι, με συχνές εκτελέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό, αλλά και από τη χρήση στον κινηματογράφο, στην τηλεόραση, ακόμη και ως σήμα πολιτικού κόμματος. Οι αιτίες αυτού του παραδόξου αφορούν την ιστορία της ελληνικής μουσικής.

Οι 36 Ελληνικοί Χοροί χαρακτηρίζονται από μοναδική πρωτοτυπία, όσον αφορά τη μορφή των επί μέρους Χορών και του συνολικού έργου, καθώς και τη χρήση του δημοτικού υλικού. Είναι ριζικά διαφορετικό έργο από ο,τιδήποτε παρόμοιο στην ιστορία της μουσικής. Αποτελεί επίσης δημιουργικό, ιστορικό και κειμενολογικό αίνιγμα. Πολλά ερωτήματα αφορούν τις συνθήκες της δημιουργίας του, το ασυνήθιστο μέγεθος, τη σχέση με τη δημοτική παράδοση, το θέμα των αρχικών και αναθεωρημένων γραφών είκοσι Χορών, την τελική μορφή του έργου, τις πολλές ποικίλες μεταγραφές, το ασυνήθιστο πλήθος των χειρογράφων πηγών, την εκτέλεση και την πρόσληψη. Είναι το μοναδικό έργο που απασχόλησε κατά διαστήματα τον Σκαλκώτα σε όλη σχεδόν τη δημιουργική του ζωή από το Βερολίνο ως το θάνατό του, το μόνο έργο που αναθεώρησε και το μόνο που σώζεται σε τόσα πολλά χειρόγραφα. Παραμένει δε σήμερα ουσιαστικά ανέκδοτο, καθώς δεν υπάρχει ακόμη πλήρης και έγκυρη έκδοση σε παρτιτούρα. Η προσέγγιση του κορυφαίου αυτού έργου αφορά τη μουσική του 20ού αιώνα, τη δημιουργία του Σκαλκώτα, αλλά είναι κρίσιμη και για την ελληνική μουσική γενικά.

- **Β΄ Συνεδρία**

Πάνος Βλαγκόπουλος

Η διπλή κριτική ακμή των 36 Ελληνικών Χορών: με αφορμή μια υποσημείωση από τη Φιλοσοφία της Νέας Μουσικής

«Εκεί όπου η εξελικτική τάση της δυτικής μουσικής δεν επικράτησε ολοκληρωτικά, όπως σε κάποιες αγροτικές περιοχές της Νότιας και της Ανατολικής Ευρώπης, χρησιμοποιούνταν ξεδιάντροπα τονικό υλικό μέχρι το πρόσφατο παρελθόν. Μπορεί να σκεφτεί εδώ κάποιος την ετερόδικη [exterritorial], αλλά θαυμάσια ως προς τη συνέπειά της, τέχνη του Γιάννατσεκ, αλλά και πολλά έργα του Μπάρτοκ, τα οποία, παρά τις φολκκλωριστικές τους τάσεις, πράγματι ανήκουν την ίδια στιγμή στην πιο προχωρημένη Ευρωπαϊκή έντεχνη μουσική. [...] Η πραγματικά ετερόδικη μουσική [...] έρχεται από τα έξω να ενώσει τη φωνή της στην ενδομουσική πολιτισμική κριτική, όπως αυτή διατυπώνεται από τη ριζοσπαστική νέα μουσική». Theodor W. Adorno

Η διερεύνηση της διπλής σχέσης των Χορών με τα Ελληνικά μουσικά συμφραζόμενα και τη διεθνή μουσική πραγματικότητα που θα επιχειρήσω, λαμβάνει ως αφορμή το παραπάνω απόσπασμα από τη *Φιλοσοφία της Νέας Μουσικής*. Αν και ρητώς το απόσπασμα αναφέρεται στην περίπτωση της Τσεχίας και της Ουγγαρίας, η παρατήρηση του Adorno προσφέρει ερμηνευτικά κλειδιά για τη σχέση Σκαλκώτα και Εθνικής Σχολής. Την ίδια στιγμή, το δικαίωμα της ετεροδικίας (η τεχνική/νομική σημασία του 'Exterritorialität') ενώπιον των αρχών της της Δυτικο-ευρωπαϊκής μουσικής επικράτειας, το οποίο οι Χοροί εξασφάλισαν στον Σκαλκώτα με τον καλύτερο τρόπο, δεν μπορούσε τελικά να τον προστατεύσει από τις συνέπειες μιας ενοχλητικά και συνεχώς αμφισβητούμενης –στην ίδια του την πατρίδα– μουσικής ιθαγένειας. Η περιγραφή του παράδοξου που συνιστά η περίπτωση Σκαλκώτα ολοκληρώνεται, εάν σε αυτήν προστεθεί η όψη ενός αντεστραμμένου Οδυσσέα, ή αλλιώς, της επιστροφής του από το ονειρεμένο Αλλού σε μια ανυπόφορη Ιθάκη.

Μάρκος Τσέτσος

Μια κριτική ματιά στην έννοια του μουσικού αριστουργήματος με αφορμή τους 36 Ελληνικούς Χορούς του Σκαλκώτα

Εντός του δυτικού μουσικού πολιτισμού, έννοιες όπως «ομορφιά», «ιδιοφυΐα» και «αριστούργημα» έχουν πολλά κοινά. Μεταξύ άλλων, χρησιμοποιούνται ευρύτατα χωρίς σαφή επίγνωση της σημασίας τους και τυγχάνουν ανελέητης αποδόμησης από τους υπερασπιστές του πολιτισμικού σχετικισμού. Μια δογματική προσέγγιση της έννοιας του μουσικού αριστουργήματος, ως απαρίθμηση δεσμευτικών «οικουμενικών» γνωρισμάτων και κριτηρίων, σίγουρα δεν αντέχει στην κριτική. Με αφορμή τους 36 Ελληνικούς Χορούς του Σκαλκώτα, αξιοποιώντας τις εξαιρετες αναλύσεις του Ν. Χριστοδούλου και εμπλουτίζοντάς τις με παρατηρήσεις γύρω από την παράμετρο της έκφρασης και το αξιοσημείωτο εύρος, βάθος και αλήθεια της, θα επιχειρήσουμε μια κριτική προσέγγιση της έννοιας του μουσικού αριστουργήματος, που δεν θα επικαλείται οικουμενικά κριτήρια, αλλά πρωτίστως τις έννοιες της δυνατότητας και της διαλεκτικής αντιθετικών αισθητικών κατηγοριών.

- **Γ' Συνεδρία**

Γιάννης Τσελίκας

Οι Ελληνικοί Χοροί του Νίκου Σκαλκώτα μέσα από τον τύπο – αποδοχή και κριτική

Από τον Μάρτη του 1934 έως τις μέρες μας οι *Ελληνικοί Χοροί* του Νίκου Σκαλκώτα αποτελούν το πιο συχνά παρουσιαζόμενο ελληνικό έργο κάνοντας ταυτόχρονα τον δημιουργό τους τον πιο συχνά «εκτελεσμένο» Έλληνα συνθέτη. Ωστόσο από τους 36 *Χορούς* ελάχιστοι μόνο (δύο έως πέντε) είναι αυτοί που εκτελούνται τακτικά μέχρι το 1992 (όπου παρουσιάζονται στο σύνολό τους για πρώτη φορά) έχοντας σταθερή θέση κυρίως σε επετειακού τύπου συναυλίες. Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιασθεί ένα σύντομο ιστορικό των εκτελέσεων των χορών στις αθηναϊκές αίθουσες και θα εξεταστεί η αποδοχή τους, καθώς αντανακλάται από δημοσιεύματα που εμφανίζονται σε περιοδικά και εφημερίδες, όπως επίσης η συμβολή τους στη διαμόρφωση της γενικότερης εικόνας που έχουμε για το συνθετικό έργο του Σκαλκώτα.

Χάρης Ξανθουδάκης

Τα χειρόγραφα τού Ωδείου Αθηνών και οι αθηναϊκές πρεμιέρες τών Χορών του Σκαλκώτα

Στο υπό ταξινόμηση μουσικό υλικό τού αρχείου τού Ωδείου Αθηνών έχουν μέχρι στιγμής εντοπιστεί τα εξής χειρόγραφα *Ελληνικών Χορών* του Σκαλκώτα (Χορών, οι οποίοι αργότερα εντάχθηκαν στην "πρώτη σειρά"): (α) τέσσερις πλήρεις παρτιτούρες ορχήστρας τριών διαφορετικών χορών, (β) το σπαρτίτο ενός τέταρτου χορού, (γ) μερικές πάρτες εγχόρδων. Η ανακοίνωση θα εκθέσει τα πραγματολογικά στοιχεία των εκτελέσεων τών χορών στην Αθήνα, από την πρεμιέρα τού Ιανουαρίου τού 1934, έως την ολοκλήρωση και των τριών "σειρών" τού κύκλου, και εν συνεχεία θα επιχειρήσει να συνδέσει μ'αυτές το εντοπισμένο μουσικό υλικό, η μελέτη τού οποίου επιτρέπει, εξ άλλου, τη διατύπωση μερικών υποθέσεων για τή σύνθεση τών πρώτων αυτών χορών.

Νίκος Μαλιάρας

Συμπάθειες, αντιπάθειες και εμπάθειες. Ο Γ.Γ. Παπαϊωάννου και οι 36 Ελληνικοί Χοροί

Οι περισσότεροι από εμάς γνώρισαν τον βίο και την προσωπικότητα του Νίκου Σκαλκώτα από τις εργασίες του Γιάννη Γ. Παπαϊωάννου, του χαλκέντερου μελετητή και θιασώτη του έργου του. Η προσφορά του στην προσέγγιση, τη διάσωση και την εκτίμηση του έργου του κορυφαίου Έλληνα συνθέτη είναι ανεκτίμητη. Εντούτοις, αν ακολουθούσαμε πιστά τη γνώμη και τις απόψεις του μελετητή, τότε η διημερίδα στην οποία όλοι μας λαμβάνουμε σήμερα μέρος δεν θα έπρεπε καν να διεξαχθεί, μιας και το θέμα της, οι 36 *Ελληνικοί Χοροί*, δεν ήταν παρά ένα «πάρεργο» του συνθέτη. Στην εισήγηση θα προσπαθήσω να διατυπώσω ορισμένες σκέψεις πάνω στα δεδομένα και τα ζητούμενα της ελληνοστραφούς επιστημονικής μουσικολογικής έρευνας σχετικά με τον Σκαλκώτα και άλλες προσωπικότητες που καθόρισαν την μουσική ιστοριογραφία σχετικά με την εποχή του.

- Δ΄ Συνεδρία

Γιάννης Σαμπροβαλάκης

Γενική επισκόπηση των χειρογράφων των 36 Ελληνικών Χορών του Σκαλκώτα: γραφή για ορχήστρα και αναθεωρήσεις, μεταγραφές για ορχήστρα πνευστών, κουαρτέτο εγχόρδων, βιολί και πιάνο, σόλο πιάνο

Ο Νίκος Σκαλκώτας αφιέρωσε ένα μεγάλο μέρος της δημιουργικής του δράσης τόσο στη σύνθεση των 36 Ελληνικών Χορών όσο και στη μετεπεξεργασία τους. Ίσως για πρώτη φορά, θα επιχειρηθεί μία συνολική παρουσίαση του όγκου αυτής της εργασίας, σύμφωνα με την επικαιροποιημένη αρχειακή έρευνα σχετικά με όλες τις χειρόγραφες πηγές των 36 Ελληνικών Χορών για ορχήστρα, τις ενορχηστρωτικές αναθεωρήσεις τους, καθώς και τις μεταγραφές τους από τον ίδιο τον συνθέτη για ορχήστρα πνευστών, κουαρτέτο εγχόρδων, βιολί και πιάνο, σόλο πιάνο.

Γιώργος Ζερβός

Ο Λύγκος ο λεβέντης και οι μεταμορφώσεις του: μια συγκριτική παρουσίαση της χρήσης του ομώνυμου δημοτικού τραγουδιού από τον Νίκο Σκαλκώτα στον Πελοποννησιακό Χορό (Σειρά 2 αρ. 12, 1936) και στο δεύτερο μέρος της Μικρής Σουίτας αρ. 1 για βιολί και πιάνο (1946)

Στην εισήγηση αυτή θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές που προκύπτουν όσον αφορά στη χρήση του γνωστού δημοτικού τραγουδιού στα δύο παραπάνω έργα, οι οποίες είναι το αποτέλεσμα των συνεχών μεταμορφώσεων αναπλάσεων της αρχικής μελωδίας του, έτσι ώστε να εξυπηρετούνται δύο διαφορετικά μουσικά ιδιώματα: α) εκείνο της τονικής μουσικής, με παραπομπές στο έργο των συνθετών της εθνικής σχολής μουσικής, β) εκείνο της ατονικότητας και του ιδιότυπου δωδεκαφθογγισμού τον οποίο ο Σκαλκώτας χρησιμοποίησε στα έργα του κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Ειδικότερα ως προς την α) περίπτωση, θα διερευνήσουμε τον τρόπο παραγωγής της δεύτερης θεματικής ιδέας μέσα από το μετασχηματισμό του θεματικού πυρήνα της αρχικής μελωδίας του δημοτικού τραγουδιού (πρώτο θέμα), καθώς και τον τρόπο δημιουργίας ενοτήτων, αντιθετικού περιεχομένου ως προς το πρώτο και το δεύτερο θέμα, μέσα από τη μετατροπή της αρχικής κλίμακας (μι ελάσσονα), από διατονική σε χρωματική και ως προς την β) περίπτωση, θα εξετάσουμε τους τρόπους με τους οποίους ο συνθέτης συνδυάζει την τονικότητα και τη δημοτική παράδοση με το δωδεκαφθογγισμό και πως εναλλάσσει διατονικότητα με χρωματικότητα, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ταυτόχρονα ενότητα, αλλά και διαφοροποίηση, μεταξύ των επί μέρους ενοτήτων του έργου.

Θανάσης Ζέρβας

Αναλυτικές προσεγγίσεις σε Ελληνικούς Χορούς του Σκαλκώτα

Οι 36 Ελληνικοί Χοροί του Νίκου Σκαλκώτα είναι έργο εμβληματικό για τη ελληνική μουσική, γεγονός που φαίνεται τόσο από τις πολυάριθμες εκτελέσεις ορισμένων Χορών

εντός και εκτός Ελλάδος, όσο και από τις πολλαπλές ενορχηστρωτικές μεταγραφές από τον συνθέτη – από τη συμφωνική ορχήστρα σε μεγάλο σύνολο πνευστών μέχρι εκδοχές για μικρά σύνολα διαφόρων συνδυασμών. Οι εκτελέσεις των Χορών μαρτυρούν το ενδιαφέρον των μουσικών εκτελεστών λόγω της μουσικής τους ιδιαιτερότητας, η οποία παραπέμπει στην ελληνική παράδοση, αλλά και λόγω της επικοινωνιακής τους αμεσότητας με το ευρύ ακροατήριο. Στην παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρηθεί ανάλυση σε σχέση με την μοτιβική-θεματική, αρμονική και ενορχηστρωτική συγκρότηση των Χορών και θα αναπτυχθούν ζητήματα μουσικής εκτέλεσης.

- **Ε΄ Συνεδρία**

Γιώργος Κοκκώνης

Νίκος Σκαλκώτας και δημοτικό τραγούδι: επισκοπώντας τις πηγές

Η ανακοίνωση αυτή επιχειρεί να αναδείξει μια πτυχή της πρόσληψης του οικείου λαϊκού μουσικού πολιτισμού από τους Έλληνες συνθέτες, μέσα από το παράδειγμα του Νίκου Σκαλκώτα. Αν και το σκαλκωτικό έργο υπερβαίνει τα όρια της Εθνικής Σχολής, τόσο ως τεχνοτροπία, όσο και ως αισθητική, τα λαϊκά δάνεια είναι εμφανή, όχι μόνο στους εμβληματικούς *36 Ελληνικούς Χορούς*, αλλά σποραδικά και σε άλλες συνθέσεις. Αυτό που είναι χαρακτηριστικό εδώ είναι ότι ο τρόπος με τον οποίον προσπελάζει το υλικό αυτό ο Σκαλκώτας ακολουθεί την πεπατημένη, παρ' όλο που ο ίδιος αποστασιοποιείται από τις ρομαντικές εξιδανικεύσεις και τις εθνικές ρητορικές που χαρακτηρίζουν αντίστοιχες χειρονομίες των προκατόχων του: οργανωμένα αρχεία, όπου η μεθοδολογία της συλλογής και της ταξινόμησης ακολουθεί ένα πνεύμα «ανακάλυψης», είναι αυτά που τον φέρνουν σε επαφή με τον άγνωστο γι' αυτόν τόπο της λαϊκής μουσικής. Ωστόσο, αν και η τελευταία φτάνει στα αυτιά του έτσι διαμεσολαβημένη, η μουσική ευαισθησία του ιχνηλατεί τελικώς τις συνιστώσες της ύλης της με τρόπο ουσιαστικό, εμπνευσμένο και πρωτότυπο.

Το φως που επιχειρούμε να ρίξουμε παράλληλα στα κίνητρα και τους στόχους του μπορεί να εξηγήσει εν μέρει γιατί η ουσιαστική προσέγγισή του αυτή δεν είχε περαιτέρω συνέχεια, στην κατεύθυνση της ζωντανής επαφής με τις σύγχρονες του λαϊκές μουσικές πραγματώσεις.

Κωστής Δεμερτζής

Μεταγραφές και αναλύσεις δημοτικών τραγουδιών από τον Νίκο Σκαλκώτα

Η εισήγηση εστιάζει στα κείμενα που μας έχει αφήσει ο Νίκος Σκαλκώτας σχετικά με την δουλειά του στις μεταγραφές δημοτικών τραγουδιών, τις οποίες είχε εκπονήσει, σε συνεργασία με την Μέλπω Μερλιέ, κατά τα έτη 1934-35. Πρόκειται για κείμενα δύο κατηγοριών: (α) αναλύσεις, από τον συνθέτη, του δημοτικού υλικού που έχει μεταγράψει ο ίδιος, και (β) το «μουσικό άρθρο» του Σκαλκώτα για το «δημοτικό τραγούδι», που θα υποθέσουμε ότι γράφεται την ίδια εποχή. Η πρώτη κατηγορία κειμένων μας εισάγει σε μια κλίμακα μορφολογικών κατηγοριών, και η δεύτερη στην συνθετική πρόθεση, με βάση τις

οποίες ο συνθέτης αφενός αποδόμησε, αφετέρου αναδόμησε το δημοτικό υλικό στους 36 *Ελληνικούς Χορούς*, οι οποίοι γράφτηκαν, κατά το μεγαλύτερό τους μέρος, αμέσως μετά, το 1935-36.

- **ΣΤ΄ Συνεδρία**

Κωστής Χασιώτης

Η «επεξεργασία» των εννέα *Ελληνικών Χορών* για ορχήστρα πνευστών από το Νίκο Σκαλκώτα: ζητήματα κριτικής έκδοσης και ερμηνείας

Είναι γνωστό ότι πολλά από τα πρωτότυπα έργα Ελλήνων συνθετών για σύνολα πνευστών παραμένουν λιγότερο ή περισσότερο ανεκτέλεστα. Η διαπίστωση αυτή αφορά και σε έργα μεγάλης αισθητικής αξίας, που δεν έχουν κατορθώσει να αποτελέσουν τον πυρήνα ενός «κανονικού ελληνικού ρεπερτορίου» για σύνολα πνευστών. Τα διαθέσιμα έργα είναι λίγα σε σχέση με την αντίστοιχη παραγωγή χωρών του εξωτερικού. Αλλά και η προσπέλαση σε αυτά και η εκτέλεσή τους παρουσιάζει επίσης δυσκολίες: αρκετά σώζονται αποκλειστικά σε χειρόγραφο, δυσανάγνωστη μορφή με λάθη· πολλά υπάρχουν μόνο σε δύσκολα προσβάσιμες συλλογές· δεν υπάρχουν κατάλογοι που να διευκολύνουν την έρευνα ούτε έχει προχωρήσει η ψηφιοποίησή τους· συχνά λείπει η παρτιτούρα ή τα μέρη. Ακόμα, σπανίζουν οι διαθέσιμες τεχνικού και ερμηνευτικού επιπέδου ηχογραφήσεις και λείπει ένα σύστημα αξιολόγησης του επιπέδου δυσκολίας και περιγραφής των έργων που να διευκολύνει τον ενδιαφερόμενο ερευνητή ή διευθυντή ορχήστρας.

Η παρούσα εργασία εστιάζει στην επεξεργασία των εννέα από τους *Ελληνικούς Χορούς* του Νίκου Σκαλκώτα για ορχήστρα πνευστών από τον ίδιο το συνθέτη. Παρουσιάζει τις προκλήσεις και τα ερωτηματικά που αντιμετωπίζει ένας σύγχρονος επεξεργαστής, αλλά και διευθυντής ενός σύγχρονου συμφωνικού συνόλου πνευστών οργάνων. Αναλύει τα βήματα επεξεργασίας του έργου και της κριτικής προσαρμογής του στις ανάγκες μιας σύγχρονης ορχήστρας πνευστών, ενώ τίθενται ερωτήματα σχετικά με την ενορχήστρωση, τη διανομή της ορχήστρας, τη διδασκαλία, τη διεύθυνση και την εκτέλεση του έργου, με βάση τις απαιτήσεις ενός σύγχρονου μουσικού συνόλου.

Νίκος Λαάρης

Νίκος Σκαλκώτας: Οι *Ελληνικοί Χοροί* στο πιάνο

Ένδεκα συνολικά Χοροί για πιάνο του Νίκου Σκαλκώτα σώζονται σε τρία διαφορετικά αρχεία: στο Αρχείο Νίκου Σκαλκώτα, στο Αρχείο Αριστείδη Βούλγαρη, και στο Αρχείο Άλεξ Τουρνάισεν. Από αυτούς, οι τρεις (*Κάτω στου Βάλτου τα χωριά*, *Τρία παιδιά Βολιώτικα* και *Γρήγορος Τσάμικος*), δεν προϋπήρχαν σε ορχηστρική γραφή. Οι υπόλοιποι οκτώ αποτελούν μεταγραφές από τους 36 *Ελληνικούς Χορούς* για ορχήστρα. Οι τέσσερις από τους οκτώ αυτούς Χορούς υφίστανται σε πολλαπλές εκδοχές: ο *Ηπειρώτικος* υπάρχει σε τέσσερις εκδοχές, οι *Σιφνέικος*, *Καλαματιανός* και *Αρκαδικός* σε δύο εκδοχές ο καθένας.

Οι υπόλοιποι τέσσερις χοροί, *Κρητικός*, *Θεσσαλικός*, *Κλέφτικος* και *Συρτός*, απαντώνται μόνο σε μία εκδοχή.

Ο προφανής λόγος για τον οποίον ο συνθέτης μετέγραψε τους οκτώ Ελληνικούς Χορούς για πιάνο θα έλεγε κανείς ότι είναι η δημιουργία περαιτέρω δυνατοτήτων εκτέλεσής τους. Η ανομοιογένεια όμως στην προσέγγιση της πιανιστικής γραφής δημιουργεί ερωτηματικά σχετικά με τη ρεαλιστική θεώρηση του εγχειρήματος: η διαφορά στην τεχνική δυσκολία μεταξύ επί παραδείγματι του μετριοπαθούς τεχνικά Κρητικού χορού και της υπερβατικά δύσκολης τελευταίας εκδοχής του Ηπειρώτικου χορού (Αρχείο Νίκου Σκαλκώτα), δείχνουν και τον βαθμό στον οποίο ο συνθέτης έλαβε υπόψη του και τους μελλοντικούς εκτελεστές των μεταγραφών του.

Η κριτική έκδοση των χορών για πιάνο του Νίκου Σκαλκώτα έχει προετοιμαστεί από τον Νίκο Λαάρη μεταξύ 2006 και 2012. Η αναγκαιότητα μιας τέτοιας έκδοσης υπαγορεύθηκε από την απουσία μιας συγκεντρωτικής παρουσίασης των έργων, αλλά και από τα γνωστά προβλήματα ευαναγνωσιμότητας του γραφικού χαρακτήρα του συνθέτη, προφανείς αμέλειες, παραλείψεις και συναφή προβλήματα.

Λορέντα Ράμου

Από τις πηγές στην πιανιστική ερμηνεία: η περίπτωση του *Ηπειρώτικου Χορού* του Νίκου Σκαλκώτα

Πώς οι πληροφορίες που μας δίνουν οι διάφορες πηγές για ένα έργο μετατρέπονται σε ερμηνευτικές αποφάσεις; Για τον *Ηπειρώτικο Χορό* διαθέτουμε τέσσερις πιανιστικές μεταγραφές από το χέρι του συνθέτη, την αρχική ορχηστρική του εκδοχή, τις σημειώσεις του Δημήτρη Μητρόπουλου πάνω στην παρτιτούρα της πρώτης εκτέλεσης του έργου κ.ά. Μέσα από την κριτική θεώρηση και τον συνδυασμό των πληροφοριών που προέρχονται από αυτές τις πηγές χτίζεται η πιανιστική ερμηνεία του χορού.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Πάνος Βλαγκόπουλος

Ο Πάνος Βλαγκόπουλος γεννήθηκε το 1961 και, μετά τις εγκύκλιες σπουδές στην Ευαγγελική Σχολή Ν. Σμύρνης, σπούδασε Νομικά (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης) και Μουσικολογία στη Βασιλεία και την Κέρκυρα. Διετέλεσε Υπεύθυνος Προσκτήσεων στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος «Λίλιαν Βουδούρη» από το 1995 έως το 2003. Από το 2003 διδάσκει στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, όπου το 2016 εξελέγη Αναπλ. Καθηγητής. Έχει μεταφράσει τις *Γλώσσες της τέχνης* του Nelson Goodman, το *Φανταστικό μουσείο των μουσικών έργων* της Lydia Goehr κ.ά. και έχει δημοσιεύσει σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά και εκδόσεις. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται σε γενικότερα θέματα ανάλυσης και αισθητικής, αλλά και σε ζητήματα ιδεολογίας της Νέας Ελληνικής Μουσικής.

Κωστής Δεμερτζής

Ο Κωνσταντίνος (Κωστής) Δεμερτζής (γενν. Χαλκίδα, 1954) είναι μαθητής, στη σύνθεση, του Γιάννη Α. Παπαϊωάννου. Το 1997 εγκρίθηκε από το Μουσικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών η εργασία του «Η Σκαλκωτική ενορχήστρωση» ως διδακτορική διατριβή, με επιβλέποντα τον Γιάννη Αμαργιανάκη.

Γιώργος Ζερβός

Ο Γιώργος Ζερβός γεννήθηκε στο Κάιρο της Αιγύπτου. Σπούδασε ανώτερα θεωρητικά και πιάνο στο Ελληνικό Ωδείο και στο Ορφείο και σύνθεση με τον Γιάννη Ιωαννίδη. Το 1981 πήγε στο Παρίσι για μεταπτυχιακές σπουδές (Πανεπιστήμιο Paris I - Panthéon-Sorbonne). Εκεί παρακολούθησε μουσικολογία και αισθητική της μουσικής με τους Michel Guiomar και Daniel Charles και «μουσική τυποποίηση» με τον Γιάννη Ξανάκη. Το 1982 απέκτησε το μεταπτυχιακό τίτλο D.E.A. με τίτλο εργασίας «Μαθηματικές διαδικασίες στο έργο του Μπάρτοκ και του Ξανάκη», ενώ το 1995 ανακηρύχθηκε διδάκτορας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης υποβάλλοντας διατριβή με θέμα: «Η κρίση του θέματος στο έργο των συνθετών της δεύτερης σχολής της Βιέννης: Schönberg, Berg, Webern».

Έχει γράψει άρθρα για τη μουσική του 20ου αιώνα, έχει δώσει διαλέξεις και έχει συμμετάσχει σε πολλά συνέδρια. Έχουν εκδοθεί τρία βιβλία του από τον εκδοτικό οίκο Κ. Παπαρηγορίου-Χ. Νάκας με τίτλους: *Schönberg, Berg Webern: Η κρίση της μουσικής διαμέσου της κρίσης του θέματος και των μορφών, Ο Νίκος Σκαλκώτας και η ευρωπαϊκή παράδοση της μουσικής των αρχών του 20^{ου} αιώνα και Από την αρχική έμπνευση στην τελική μορφοποίηση*.

Έργα του έχουν παιχθεί στην Ελλάδα και το εξωτερικό (Ιταλία, Κύπρο, Βουλγαρία, Αυστρία, Γαλλία και Αμερική) και έχουν ηχογραφηθεί από την Ελληνική Ραδιοφωνία, ενώ παραγγελίες για σύνθεση μουσικών έργων τού έχουν δοθεί από το Γ΄ Πρόγραμμα, το Ινστιτούτο Γκαίτε, τον ΟΜΜΑ κ.ά. Οι συνθέσεις του εκδίδονται από τον εκδοτικό οίκο Κ. Παπαρηγορίου - Χ. Νάκας και έργα του έχουν δισκογραφηθεί από τις δισκογραφικές εταιρείες Warner (*Ερως και Ψυχή*, 1999), Agora (*Σπουδή για κουαρτέτο εγχόρδων*, 2000) και IRIDA (*Πέντε παραλλαγές για φλάουτο και πιάνο*, 2008).

Διδάσκει μουσική του 20^{ου} αιώνα στο ΤΜΣ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Γιώργος Κοκκώνης

Ο Γιώργος Κοκκώνης είναι μουσικολόγος, Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου (Αρτα). Από την αρχή της ερευνητικής του δραστηριότητας συμμετέχει σε πολλά επιστημονικά συνέδρια, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, και δημοσιεύει τακτικά άρθρα και μελέτες σχετικά με τις λόγιες και λαϊκές παραδόσεις της Ελλάδας. Τα πεδία ενδιαφέροντός του είναι ο μουσικός εθνικισμός, καθώς και οι σχέσεις λόγιας και λαϊκής μουσικής.

Νίκος Λαάρης

Σπούδασε πιάνο στο Ωδείο Αθηνών, το Royal College of Music (Μεταπτυχιακό) και το Manhattan School of Music (Διδακτορικό), όπου υπήρξε καθηγητής. Έχει επίσης διδάξει στα Πανεπιστήμια Columbia και Μακεδονίας. Έχει λάβει τη χορηγία Ballantine's Gold Seal και υποτροφίες ακαδημαϊκές (RCM, MSM), καθώς και των Ιδρυμάτων Ωνάση, Κωστοπούλου και Βουδούρη.

Έχει εμφανισθεί στην Ευρώπη (South Bank Centre, Gärtnerplatztheater) και στις ΗΠΑ (Carnegie Hall, Onassis Cultural Center) και συνεργαστεί ως σολίστ με την Καμεράτα και τις Κρατικές Ορχήστρες Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Για το ντεμπούτο του στο Λονδίνο χαρακτηρίστηκε από τον Stephen Pettit των Times ως “ένας εξαιρετικός καλλιτέχνης, που δεν μπορεί να παράγει ούτε έναν άσχημο ήχο”. Για την σύμπραξή του με το Ballet Theater του Μονάχου στις Παραλλαγές Goldberg το Dance Europe τον απεκάλεσε “το αστέρι της βραδυάς”.

Εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα πρόσφατα και παρουσιάζει έργα κάθε εποχής: μπαρόκ (Rameau: *Les Indes Galantes*), κλασικής (Haydn: *Τα Επτά Τελευταία Λόγια* -με τον φωτογράφο Γιάννη Μπεχράκη - βραβείο Pulitzer), ρομαντικής (αφιέρωμα στον Wagner) και μοντέρνας (John Cage: *the keyboards*, George Tsontakis: *Ghost Variations*, αφιέρωμα στον Sir John Tavener).

Επιπλέον, σπούδασε διεύθυνση ορχήστρας στο Conservatorium van Amsterdam (Bachelor). Συνεργάζεται με την Καμεράτα, έχοντας διευθύνει το West Side Story του Leonard Bernstein, το Kiss me Kate του Cole Porter (MMA), και την Penal Colony του Philip Glass (ΣΓΤ). Ως διευθυντής χορωδίας έχει προετοιμάσει τον Πυλάδη του Γιώργου Κουρουπού (Φεστιβάλ Αθηνών). Ως βοηθός μαέστρου έχει προετοιμάσει την *Giulietta e Romeo* του Nicola Zingarelli (Salzburger Festspiele Pflingsten), και σήμερα εργάζεται στην *Ειρήνη* του Αριστοφάνη, σε μουσική Νίκου Κυπουργού (Εθνικό Θέατρο). Ως βοηθός μαέστρου έχει προετοιμάσει την *Giulietta e Romeo* του Nicola Zingarelli (Salzburger Festspiele Pflingsten) και σήμερα εργάζεται στην *Ειρήνη* του Αριστοφάνη, σε μουσική Νίκου Κυπουργού (Εθνικό Θέατρο).

Νίκος Μαλιάρας

Ο Νίκος Μαλιάρας γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου, από το οποίο αναγορεύθηκε διδάκτωρ το 1990.

Είναι πρωτοβάθμιος Καθηγητής Ιστορικής Μουσικολογίας, και Διευθυντής του Τομέα Ιστορικής και Συστηματικής Μουσικολογίας και του Εργαστηρίου Μελέτης της Ελληνικής Μουσικής. Διετέλεσε Πρόεδρος του Τμήματος από τον Σεπτέμβριο του 2010 ως τον Αύγουστο του 2014.

Έχει δημοσιεύσει πέντε βιβλία σε μορφή μονογραφίας και έχει επιμεληθεί την έκδοση άλλων τεσσάρων εκτενών συλλογικών τόμων. Έχει επίσης δημοσιεύσει δεκάδες άρθρα και κείμενα σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά, έχει συμμετάσχει σε πολλά διεθνή συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Τα ερευνητικά του διαφέροντα επικεντρώνονται στην μελέτη της Βυζαντινής κοσμικής μουσικής και των μουσικών οργάνων, μέσα από τις ιστορικές, φιλολογικές, αρχαιολογικές και εικονογραφικές πηγές, καθώς και στην μελέτη της Ιστορίας και της εργογραφίας της Νεοελληνικής Έντεχνης μουσικής του 19ου και του 20ού αιώνα. Επίσης, και κυρίως στην ιστορική και αναλυτική μελέτη της μουσικής του Μανώλη Καλομοίρη και άλλων εκπροσώπων της Εθνικής Σχολής. Έχει μελετήσει επίσης ιδιαίτερα το έργο των Μπαχ, Μπραμς, Σοπέν, Μέντελσον, Ρ. Στράους και Στραβίνσκυ και έχει δημοσιεύσει σχετικές μελέτες.

Χάρης Ξανθουδάκης

Ο Χάρης Ξανθουδάκης γεννήθηκε στόν Πειραιά το 1950. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή τού Πανεπιστημίου Αθηνών καί, εν συνεχεία, στό Πανεπιστήμιο Pantheon-Sorbonne (Παρίσι), τού οποίου ανακηρύχθηκε διδάκτορας το 1982. Παρακολούθησε επίσης μαθήματα Ιστορίας τής Τέχνης, Γλωσσολογίας καί Μουσικής Τεχνολογίας. Ανώτερα Θεωρητικά καί Σύνθεση μελέτησε με τον Γιάννη Α. Παπαϊωάννου, τον Μιχάλη Αδάμη καί τον Ιάνη Ξενάκη.

Δίδαξε σε διάφορα ελληνικά καί ξένα εκπαιδευτικά ιδρύματα καί διετέλεσε, μεταξύ άλλων, Αντιπρύτανης τού Ιονίου Πανεπιστημίου, Κοσμήτορας τής Σχολής Μουσικής καί Οπτικοακουστικών Τεχνών καί Πρόεδρος τού Τμήματος Μουσικών Σπουδών, στο οποίο υπηρετεί ως πρωτοβάθμιος Καθηγητής από το 1992. Υπήρξε επίσης μέλος τού Δ.Σ. τής Ευρωπαϊκής Ένωσης Ανώτατων Μουσικοεκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Σ.) καί Αντιπρόεδρος τής Διεθνούς Συνομοσπονδίας Ηλεκτρονικής Μουσικής (CIME/UNESCO). Είναι Διευθυντής τού Εργαστηρίου Ελληνικής Μουσικής τού Ιονίου Πανεπιστημίου καί τού περιοδικού "Μουσικός Ελληνομνήμων", μουσικολογικός σύμβουλος τού Μεγάλου Μουσικής Αθηνών, Γραμματέας τού Μουσικού καί Δραματικού Συλλόγου καί Διευθυντής τού νεοσύστατου "Αρχείου-Βιβλιοθήκης-Ερευνητικού Κέντρου τού Ωδείου Αθηνών (ΑΒΕΚΩΑ).

Εργα του έχουν παιχτεί σε συναυλίες, φεστιβάλ καί ραδιοφωνίες τής Ελλάδας καί του εξωτερικού, ενώ οι μουσικολογικές του μελέτες έχουν δημοσιευθεί στη χώρα μας, στην Αγγλία, τη Γαλλία, τη Γερμανία καί την πρώην Σοβιετική Ένωση.

Λορέντα Ράμου

Η πιανίστρια και μουσικολόγος Λορέντα Ράμου έχει δώσει ρεσιτάλ σε πολλά ευρωπαϊκά φεστιβάλ, τις ΗΠΑ και τη Χιλή, τα οποία χαρακτηρίζονται από πρωτότυπη θεματολογία με εικαστική ή θεατρική διάσταση. Το ενδιαφέρον της για το σύγχρονο ρεπερτόριο την οδήγησε σε συνεργασίες με συνθέτες όπως οι George Crumb, Mauricio Kagel και Frederic Rzewski, σεμινάρια με τους Pierre-Laurent Aimard και Pierre Boulez, ερευνητική δραστηριότητα για το έργο Ελλήνων συνθετών και ηχογραφήσεις για τις εταιρείες ECM, NAXOS, BIS, Spektral και Μουσική Εταιρεία Αθηνών. Είναι υπεύθυνη του προγράμματος της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση «Μια γέφυρα μουσικής πάνω από τη Συγγρού» που γίνεται σε συνεργασία με το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Έχει σημαντική

παιδαγωγική δραστηριότητα γύρω από το πιανιστικό ρεπερτόριο και τη μουσική του 20ου και 21ου αι. με διδασκαλία σε σεμινάρια και masterclass στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Είναι διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Σορβόνης και του Conservatoire de Paris (CNSMDP), απ' όπου αποφοίτησε με τη διάκριση *summa cum laude*, έχοντας ως θέμα της διατριβής της τα έργα για πιάνο του Νίκου Σκαλκώτα. Σπούδασε επίσης στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών, το New England Conservatory της Βοστώνης και το City University του Λονδίνου (MMus) με υποτροφίες της Γαλλικής Κυβέρνησης, της Ακαδημίας Αθηνών, του British Council και των Ιδρυμάτων Fulbright, Meyer και Λεβέντη.

Γιάννης Σαμπροβαλάκης

Ο Γιάννης Σαμπροβαλάκης είναι κλαρινετίστας, μουσικολόγος και ενορχηστρωτής, μέλος της ορχήστρας της Εθνικής Λυρικής Σκηνής και διδάσκων στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Σπούδασε κλαρινέτο, ανώτερα θεωρητικά και μουσικολογία στο Ωδείο Αθηνών, στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, στο Βασιλικό Ωδείο της Χάγης και στο Πανεπιστήμιο Μουσικής και Παραστατικών Τεχνών της Βιέννης. Διασκευές και ενορχηστρώσεις του έχουν παρουσιαστεί, μεταξύ άλλων, από τις Κρατικές Ορχήστρες Αθηνών και Θεσσαλονίκης, την Εθνική Λυρική Σκηνή, τα Μουσικά Σύνολα της ΕΡΤ, την ορχήστρα Boston Pops στη Βοστόνη, το Nederlands Blazers Ensemble στο Άμστερνταμ, το Βασιλικό Μπαλέτο της Δανίας στην Κοπεγχάγη και το American Ballet Theatre στη Metropolitan Opera της Νέας Υόρκης.

Με την ιδιότητα του μουσικολόγου-επιμελητή μουσικών εκδόσεων έχει επιμεληθεί το μουσικό υλικό περισσότερων από 400 ελληνικών έργων, πολλά από τα οποία έχουν ήδη εκδοθεί ή βρίσκονται υπό έκδοση από το Κέντρο Ελληνικής Μουσικής, το οποίο ίδρυσε το 2006 μαζί με τον μουσικολόγο Γιάννη Τσελίκα και έχει σκοπό την έκδοση και προβολή της έντεχνης ελληνικής μουσικής δημιουργίας.

Η ερευνητική του δραστηριότητα επικεντρώνεται στην κριτική έκδοση έργων του Νίκου Σκαλκώτα, με έμφαση στη μουσική μπαλέτου. Καρπός αυτής της εργασίας είναι το CD "The Land and the Sea of Greece", αποκλειστικά με μουσική μπαλέτου για πιάνο του Νίκου Σκαλκώτα [BIS, 2006, πιάνο: Λορέντα Ράμου], ενώ σημαντική υπήρξε η συμβολή του και στην ηχογράφηση των 36 Ελληνικών Χορών από τον αρχιμουσικό Νίκο Χριστοδούλου και την Συμφωνική Ορχήστρα του BBC [BIS, 2003].

Γιάννης Τσελίκας

Ο Γιάννης Τσελίκας σπούδασε ανώτερα θεωρητικά (τάξη Π. Αδάμ, Ωδείο Ατενέουμ), και πήρε δίπλωμα πιάνου (τάξη Ούβε Μάτσκε, Εθνικό Ωδείο) και όμποε (τάξη Κλ. Σιελέ, Ωδείο Αθηνών). Μετά την αποφοίτησή του από Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών συνέχισε τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης στο Τμήμα θεωρίας και ιστορίας με έμφαση στην ιστορία της θεωρίας. Από το 2005 είναι κορυφαίος στο όμποε στη Συμφωνική Ορχήστρα του Δήμου της Αθήνας. Μαζί με τον Γιάννη Σαμπροβαλάκη έχει ιδρύσει το Κέντρο Ελληνικής Μουσικής με στόχο την προώθηση έργων Ελλήνων συνθετών μέσα από ψηφιοποιήσεις και εκδόσεις. Από το 2008

είναι υπεύθυνος του τμήματος μουσικής και καθηγητής θεωρίας και ιστορίας της μουσικής στο Hellenic American University.

Μάρκος Τσέτσος

Ο Μάρκος Τσέτσος είναι Καθηγητής Αισθητικής της Μουσικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, του οποίου υπήρξε διδάκτορας. Μέλος της επιστημονικής επιτροπής του περιοδικού *Μουσικολογία* και επιστημονικός συνεργάτης του περιοδικού *Αξιολογικά*. Μέλος της Διεθνούς Εταιρείας Helmut Plessner, ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Μουσικολογικής Εταιρείας, υπότροφος και συνεργάτης του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών. Αριστούχος απόφοιτος διεύθυνσης ορχήστρας του Κρατικού Ωδείου «Ρίμσκυ-Κόρσακοφ» της Αγ. Πετρούπολης Ρωσίας (1993) και κιθάρας του Εθνικού Ωδείου (1986).

Κύριες δημοσιεύσεις (βιβλία): *Η μουσική στη νεότερη φιλοσοφία* (2012), *Εθνικισμός και λαϊκισμός στη νεοελληνική μουσική* (2011), *Βούληση και ήχος. Η μεταφυσική της μουσικής στη φιλοσοφία του Σοπενχάουερ* (2004), *Στοιχεία και περιβάλλοντα της μουσικής* (2012), *Νεοελληνική μουσική. Δοκίμια ιδεολογικής και θεσμικής κριτικής* (2013), *Βασικές μέθοδοι ενορχήστρωσης* (2006), *Έγελος, Η αισθητική της μουσικής* (μετάφραση και επίμετρο, 2002), *Hanslick, Για το ωραίο στη μουσική* (μετάφραση και επίμετρο, 2003).

Βύρων Φιδετζής

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και ολοκλήρωσε τις μουσικές του σπουδές στη Μουσική Ακαδημία της Βιέννης με το δίπλωμα του σολίστ του βιολοντσέλου και της διεύθυνσης ορχήστρας.

Στις συναυλίες του ως σολίστ και ως διευθυντής ορχήστρας με ελληνικές και ξένες συμφωνικές ορχήστρες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Ευρώπη, Ασία, Άπω Ανατολή, Αμερική, Βόρεια Αφρική), προβάλλει πάντα τη νεοελληνική δημιουργία. Υπήρξε μόνιμος αρχιμουσικός της Εθνικής Λυρικής Σκηνής και της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών, καθώς και επικεφαλής ή προσκεκλημένος αρχιμουσικός σε ορχήστρες της Ρωσίας και της Βουλγαρίας, και καλλιτεχνικός υπεύθυνος της Συμφωνικής Ορχήστρας του Δήμου Θεσσαλονίκης. Χρημάτισε και Καλλιτεχνικός Διευθυντής της ΚΟΑ την περίοδο 2004-2011. Από τον Νοέμβριο 2016 είναι Καλλιτεχνικός Διευθυντής στη Φιλαρμόνια Ορχήστρα Αθηνών. Δίδαξε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, του οποίου υπήρξε επί σειρά ετών μέλος της Διοικούσας Επιτροπής και τον Οκτώβριο του 2012 εξελέγη μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του. Διετέλεσε Πρόεδρος της Καλλιτεχνικής Επιτροπής των Μουσικών Σχολείων της χώρας (1994-2005).

Τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών (1975), την Ένωση Ελλήνων Κριτικών Θεάτρου και Μουσικής (2000 και Μέγα Βραβείο Μουσικής 2016) καθώς και από άλλους φορείς. Εξελέγη επίτιμο μέλος της Ενώσεως Ελλήνων Μουσουργών (1986). Το 2010 αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Κωστής Χασιώτης

Ο ομποΐστας και Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας Δρ. Κωστής Χασιώτης, απόφοιτος του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης (1993), του Πανεπιστημίου Τεχνών Folkwang του Essen, Γερμανία (1995), του Τμήματος Χημικών Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1997) και διδάκτωρ (DMA) του City University London / Guildhall School of Music and Drama (2010), συνδυάζει την ενεργό καλλιτεχνική παρουσία με την έρευνα και τη διδασκαλία της μουσικής πράξης. Ως σολίστας έχει συμπράξει με ορχήστρες στην Αγγλία και Ελλάδα και έχει δώσει πολλά ρεσιτάλ και κονσέρτα μουσικής δωματίου σε Ελλάδα, Γερμανία, Αγγλία και ΗΠΑ. Έχει συνεργαστεί με πολλούς Έλληνες και ξένους συνθέτες, παίζοντας έργα τους σε πανελλήνια και παγκόσμια πρεμιέρα. Για πολλά χρόνια υπήρξε κορυφαίος της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης και της Συμφωνικής Ορχήστρας του Δήμου Θεσσαλονίκης.

Έχει κάνει ανακοινώσεις σε πολλά διεθνή και πανελλήνια συνέδρια σε Ελλάδα, Κύπρο και Αγγλία. Από το 2000 διδάσκει όμποε στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης και από το 2002 είναι μέλος ΔΕΠ του Τμήματος Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Προσκλήθηκε να διδάξει μέσω του προγράμματος Erasmus στην Malmö Academy of Music στη Σουηδία (2014) και σε πλήθος μουσικών τμημάτων Πανεπιστημίων των ΗΠΑ (2016, 2017). Είναι Διευθυντής του Εργαστηρίου Συνόλων Πνευστών Οργάνων ΠΝ.Ο.Ε.Σ. του Τμήματος. Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται τεχνικές προετοιμασίας και δοκιμών συνόλων πνευστών, η επίδραση της ιστορικής και σύγχρονης έρευνας στη μουσική εκτέλεση και διδασκαλία και η κριτική και ερμηνευτική έκδοση μουσικών έργων.

Νίκος Χριστοδούλου

Ο Νίκος Χριστοδούλου έχει διευθύνει ορχήστρες στην Ευρώπη, όπως οι BBC Symphony Orchestra, Academy of St Martin in the Fields, Konzerthausorchester Berlin, Συμφωνική Ορχήστρα Άαλμποργκ, Συμφωνική Ορχήστρα Μάλμε, Συμφωνική Ορχήστρα Ισλανδίας, Φιλαρμονική Ορχήστρα Αρμενίας, Όπερα Μπολσόι κ.ά. Η δισκογραφία του των συμφωνικών έργων του Σκαλκώτα για την εταιρεία BIS, με τη BBC Symphony Orchestra και ευρωπαϊκές ορχήστρες, έχει πολλές διεθνείς διακρίσεις. Συνεργάζεται με τις ελληνικές ορχήστρες και την Λυρική Σκηνή. Έχει διατελέσει διευθυντής της Συμφωνικής Ορχήστρας Δήμου Αθηναίων και της Συμφωνικής Ορχήστρας ΕΡΤ. Ίδρυσε και ήταν Διευθυντής της Euro Youth Philharmonic, της πρώτης πανευρωπαϊκής ορχήστρας νέων.

Έχει συνθέσει έργα για ορχήστρα, σύνολα, χορωδία, σκηνική μουσική, τραγούδια, μουσική για την ραδιοφωνική σειρά *Εδώ Λιλιπούπολη*. Συνθέσεις του έχουν παραγγείλει πολλοί φορείς. Έργα του εκδίδει ο Boosey & Hawkes. Διηύθυνε το έργο του «Debussy Πρελούδια σε ενορχήστρωση Ν. Χριστοδούλου» στην Αθήνα, στο Ερεβάν και στο Λονδίνο, ενώ το έργο αυτό τον Σεπτέμβριο 2016 άνοιξε το Διεθνές Φεστιβάλ MITO σε συναυλίες με την London Symphony Orchestra και τον G. Nosedo στο Τορίνο και στη Σκάλα του Μιλάνου.

Σπούδασε σύνθεση με τον Γ.Α. Παπαϊωάννου και στην Ανώτατη Σχολή Μουσικής του Μονάχου, πιάνο με την Μ. Μουρτζοπούλου και τον Γ. Πλάτωνα στο Ελληνικό Ωδείο (Δίπλωμα) και διεύθυνση ορχήστρας στο Βασιλικό Κολλέγιο Μουσικής του Λονδίνου. Σπούδασε ελληνική φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ήταν καλλιτεχνικός διευθυντής αφιερωμάτων και επιμελητής συνεδρίων για τους Δημήτρη Μητρόπουλο (Αθήνα 1996), Σκαλκώτα (*Nikos Skalkottas Tage*, Βερολίνο, Κοντσερτχάους, 2000), Chopin (2010) και Debussy (2012). Έχει δημοσιεύσει άρθρα για τον Σκαλκώτα, τον Chopin, τον Μητρόπουλο, τον Σεφέρη.

Ολυμπία Φράγκου-Ψυχοπαίδη

Ομότιμη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών. Καθηγήτρια του ΤΜΣ στο πεδίο "Μουσικολογία με έμφαση Αισθητική και Κοινωνιολογία" της μουσικής. Ιδρυτικό μέλος του ΤΜΣ, υπήρξε αναπλ. Πρόεδρος του και Πρόεδρος (2004-2006). Ιδρύτρια (1985) και Διευθύντρια του περιοδικού Μουσικολογία. Ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Συγκριτικής Φιλολογίας και της πρόσφατης Ελληνικής Εταιρείας Μουσικολογίας. Υπήρξε σύμβουλος για την Ελληνική μουσική στην διεθνώς έγκυρη μουσική Εγκυκλοπαίδεια *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* (MGG), σύμβουλος στην Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη Λίλιαν Βουδούρη, σύμβουλος στο στην γαλλική έκδοση *Lettres européennes. Histoire de la littérature européenne* των εκδ. Hachette κ.ά.

Συγγραφέας πολλών άρθρων για την ελληνική μουσική, μεταξύ των οποίων και το μεγάλο άρθρο *Griechenland* στην MGG (επίσης άρθρα για τους Αντωνίου, Απέργη, Καλομοίρη, Λεβίδη, Ευαγγελάτο κ.ά.). Το βιβλίο της *Η Εθνική Σχολή Μουσικής. Ζητήματα ιδεολογίας* είναι η πρώτη μονογραφία της σχετικής σύγχρονης έρευνας που δημοσιεύθηκε στον ελληνικό χώρο. Επίσης συγγραφέας του *Η αισθητική ερμηνεία του μουσικού έργου* και του *Probleme der Musikaesthetik* (εμπλουτισμένη δημοσίευση της διατριβής της *Über den Begriff der Reflexion in der traditionellen Musikaesthetik* σε διεθνώς έγκυρες μουσικολογικές εκδόσεις). Πολλά άρθρα, ειδικές εκπομπές στο Τρίτο Πρόγραμμα της ΕΡΤ, διαλέξεις, οργανώσεις και συμμετοχή σε συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Σπούδασε από πέντε ετών μουσική, Νομική στην Αθήνα, και επί μακρόν στο Πανεπιστήμιο Goethe της Φρανκφούρτης/Μάιν, ως μαθήτρια του Αντόρνο και του Λούντβιχ Φίνσερ, Φιλοσοφία, Μουσικολογία και Κοινωνικές Επιστήμες. Γεννήθηκε στον Βόλο το 1944. Σύζυγος του εκλιπόντος Καθηγητή της Νομικής Σχολής Κοσμά Ψυχοπαίδη.